

O NOUĂ AȘEZARE ENEOLITICĂ LA SUPLACU DE BARCĂU

de
DOINA IGNAT

În hotarul comunei Suplacu de Barcău, în stînga șoselei Oradea—Șimleul Silvaniei pe terasa Barcăului, numită de localnici „Lapiș“ a fost descoperită o nouă așezare eneolitică.

La marginea acestei terase, care coboară spre lunca inundabilă a Barcăului, a fost cercetată începînd din anul 1977 o așezare aparținînd culturii Criș—Starčevo.

Spre mijlocul terasei, la cca 350 m de așezarea amintită, au fost descoperite fragmente ceramice deosebite ca factură de cele aparținînd acestei locuiri.

Cercetările de teren efectuate în această zonă afectată de lucrări agricole și industriale au avut drept rezultat descoperirea unei așezări eneolitice.

Supravegherea lucrărilor de amplasare a unor conducte în această zonă ne-a permis delimitarea laturii nord-estice a așezării descoperindu-se și o locuință de suprafață, avînd o lungime de 3,80 m, fără ca în jurul acesteia să existe un strat de cultură. Această constatare ne permite de fapt să presupunem că este vorba de o locuință izolată, situată la marginea așezării.

Ceramica este lucrată din pastă de culoare cenușie, cenușiu-roșcată și cărămizie cu amestec de nisip cu bobul mărunt, bine arsă. Categoria fină are un aspect poros, uneori acoperită cu un slip cenușiu.

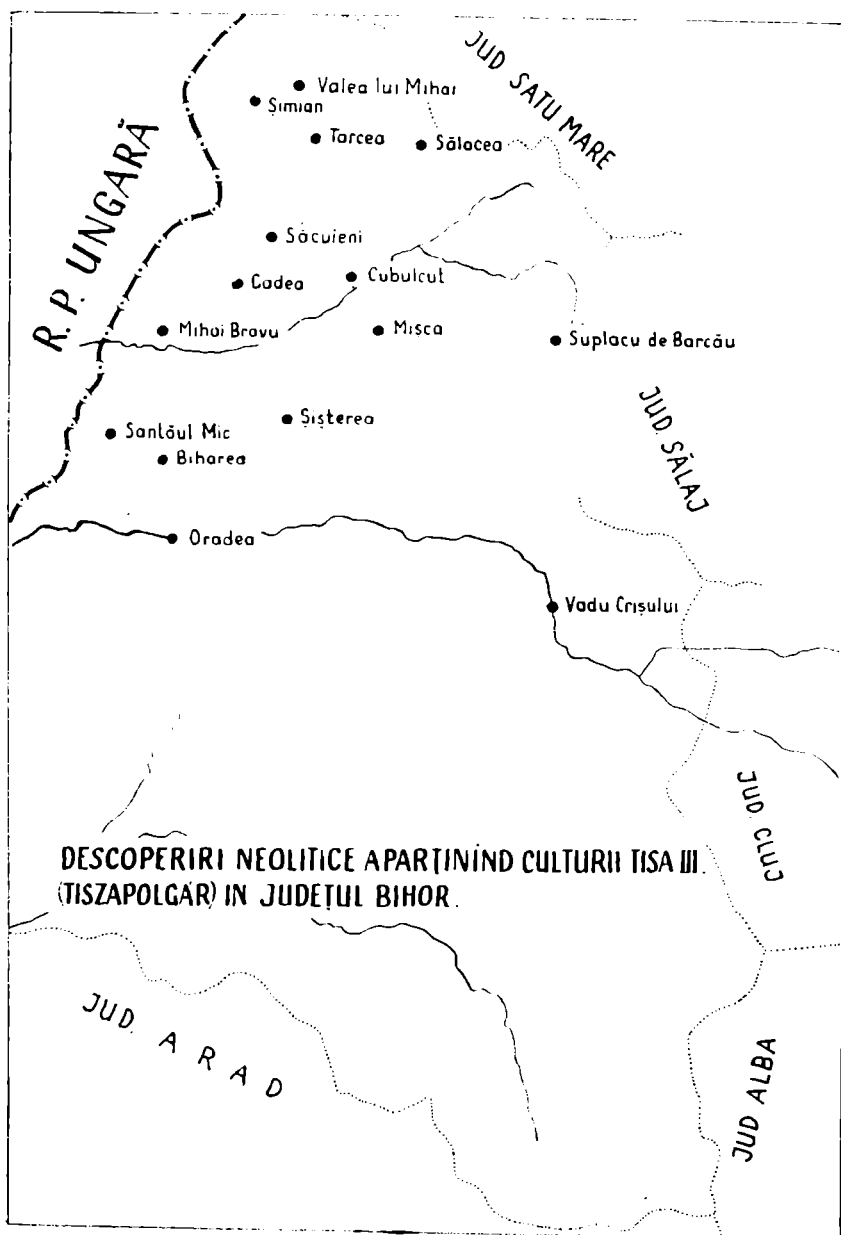
Forme. Dintre formele pe care le putem reconstitui menționăm:

— *Castroane* de dimensiuni variabile, cu fundul plat și pereți oblici (Pl.* I fig. 3) sau arcuiți (Pl. I fig. 1, 2) cu buza evazată.

— *Boturi* lucrate din pastă fină, cu pereții subțiri, buza ușor evazată (Pl. II fig. 1, 4, 6).

— *Oale* cu pereții arcuiți, buza evazată (Pl. II fig. 2, 3, 5); (Pl. III fig. 1).

* Desenele au fost executate de Szabó Barnabas, căruia îi mulțumim și pe această cale.

— Cupe cu picior gol în interior, perforat de orificii mici, rotunde (Pl. III fig. 2; Pl. IV fig. 1—3; Pl. V fig. 2) sau vase cu pereții oblici, cu picior scund, deasemenea perforat (Pl. V fig. 3).

Decorul constă din butoni de diferite dimensiuni, dispuși sub buză (Pl. II fig. 1, 2) sau pe diametrul maxim al vasului (Pl. II fig. 2—6; Pl. III fig. 1; Pl. V fig. 1), perforați în formă de „cioc de pasăre”. În același timp „ferestruierea” suporturilor de vase are un aspect decorativ.

Stațiunea arheologică nou descoperită la Suplacu de Barcău a cărei ceramică am prezentat-o aparține culturii Tisa în faza a III-a de dezvoltare, pe care cercetătorii maghiari o denumesc Tiszapolgár, iar pentru descoperirile similare din Transilvania cercetătorul Petre Roman le denumește de *tip Românești*¹.

Purtătorii acestei culturi ocupă o zonă vastă, din Cehoslovacia, Ungaria, Jugoslavia, (Voevodina) și Transilvania, cu diferențieri zonale firești unui areal atât de larg².

Analogii numeroase se găsesc pe teritoriul Transilvaniei, cu toate că săpăturile sistematice în astfel de așezări sînt încă destul de puține (Deva — „Ceangăi”³, Dăbica⁴, Românești⁵, Oradea — Salca I și II⁶, Sacoșu Mare⁷, Dragomirești⁸, Sintana⁹, Gilău¹⁰).

În județul Bihor se cunosc pînă în prezent un număr de 14 stațiuni cu descoperiri aparținînd acestei culturi (vezi harta), amplasate atît în cîmpie cît și în zone deluroase (Vadu Crișului, Suplacu de Barcău).

Cercetări sistematice au fost întreprinse doar la Oradea — Salca I și II, unde au fost descoperite, ca și la Dăbica, atît locuințe adîncite în pămînt cît și locuințe mari de suprafață, cu platforme de lut ars. Menționăm deasemenea două morminte, aparținînd acestei culturi, de la Șimian și Santăul Mic¹¹, celelalte descoperiri — nu lipsite însă de interes — provenind din descoperiri întîmplătoare.

¹ Petre Roman, *Forme de manifestare culturală din eneoliticul tîrziu și perioada de tranziție spre epoca bronzului* SCIVA, 34, nr. 1, București, 1981, p. 21.

² Ida Bogner-Kutzian, *The Early Cooper Age Tiszapolgár cultur in the Carpathian Basin*, Budapesta, 1972, p. 220.

³ O. Floca, SCIV, 1/2, 1950, p. 220—224.

⁴ N. Vlassa, *Așezarea neolitică de la Dăbăca*, în Acta M.N., VI, Cluj, 1969, p. 27—45.

⁵ Eugen Comșa, *Das Banater Neolithikum in Lichte der neuen Forschungen*, în MFME, 1969, 2, p. 29—38; Petre Roman, *Modificări structurale ale culturilor neolitice din regiunea carpato-danubiană*, în Banatica, II, 1973, p. 57.

⁶ Doina Ignat, *Probleme ale neoliticului din Nord-Vestul României*, în Acta M.N., Cluj, 1977, p. 18—19.

⁷ Maria Moroz, *Raport asupra săpăturilor arheologice de la Sacoșu-Mare*, 1978, București.

⁸ Gh. Lazarovici, *Unele probleme ale neoliticului în Banat*, în Banatica, I, Reșița, 1971, p. 30.

⁹ Mircea Rusu, *Cultura Tisa*, în Banatica I, Reșița, 1971, p. 80.

¹⁰ Zoia Kalmar, *Descoperiri eneolitice la Gilău (II)*, în Acta M.N., Cluj, 1981, p. 305—320.

¹¹ Doina Ignat, *Colecția veche a Muzeului Țării Crișurilor (I)*, în Crisia, 1975, p. 9—10.

Descoperirea unei așezări aparținând culturii Tisa III (Tiszapolgár — Românești), la Suplacu de Barcău prezintă o importanță deosebită, deoarece în această stațiune este cercetată o așezare întinsă, care se încadrează într-o fază de început a acestei noi culturi pe fondul local Tisa II — Herpaly — Csöshalom, grupul cu ceramică pictată (de tip Oradea—Salca), precum și unele elemente lengyeloide.

În Transilvania, pe un alt fond cultural-grupul Turdaș și un grup cu ceramică pictată din Munții Apuseni — se înregistrează același fenomen sesizat de Gh. Lazarovici, în ultima fază a grupului Iclod.¹²

În această etapă de tranziție spre noua cultură sînt caracteristice cupele cu picior înalt, gol în interior, dar ne„ferestruite“, forme cunoscute în cultura Szopot-Lengyel, sau în grupurile Gorzsa și Herpaly, în Ungaria, iar în Transilvania la Iclod¹³ și Suplacu de Barcău.

Majoritatea descoperirilor aparținând acestei culturi de pe teritoriul Transilvaniei datează dintr-o fază pe deplin formată. Doar în Banat, Gh. Lazarovici sesizează o etapă mai timpurie în care încadrează materialele de la Bucovăț III (b) Dragomirești și Stracoșu-Mare.¹⁴

Descoperirile de la Suplacu de Barcău (punct. Corău) și cele de la Iclod II sînt deocamdată unicele stațiuni în care se sesizează de fapt formarea acestei culturi pe fonduri locale mai vechi, existente în cele două zone.

Existența la Suplacu de Barcău a unei așezări aparținând fazei „clasice“ a acestei culturi ridică problema raportului cronologic între cele două așezări, dacă nu stratigrafic — distanța între ele fiind de cca 6 km — cel puțin tipologic și evolutiv.

UN NOUVEL HABITAT ÉNÉOLITHIQUE A SUPLACU DE BARCAU

(Résumé)

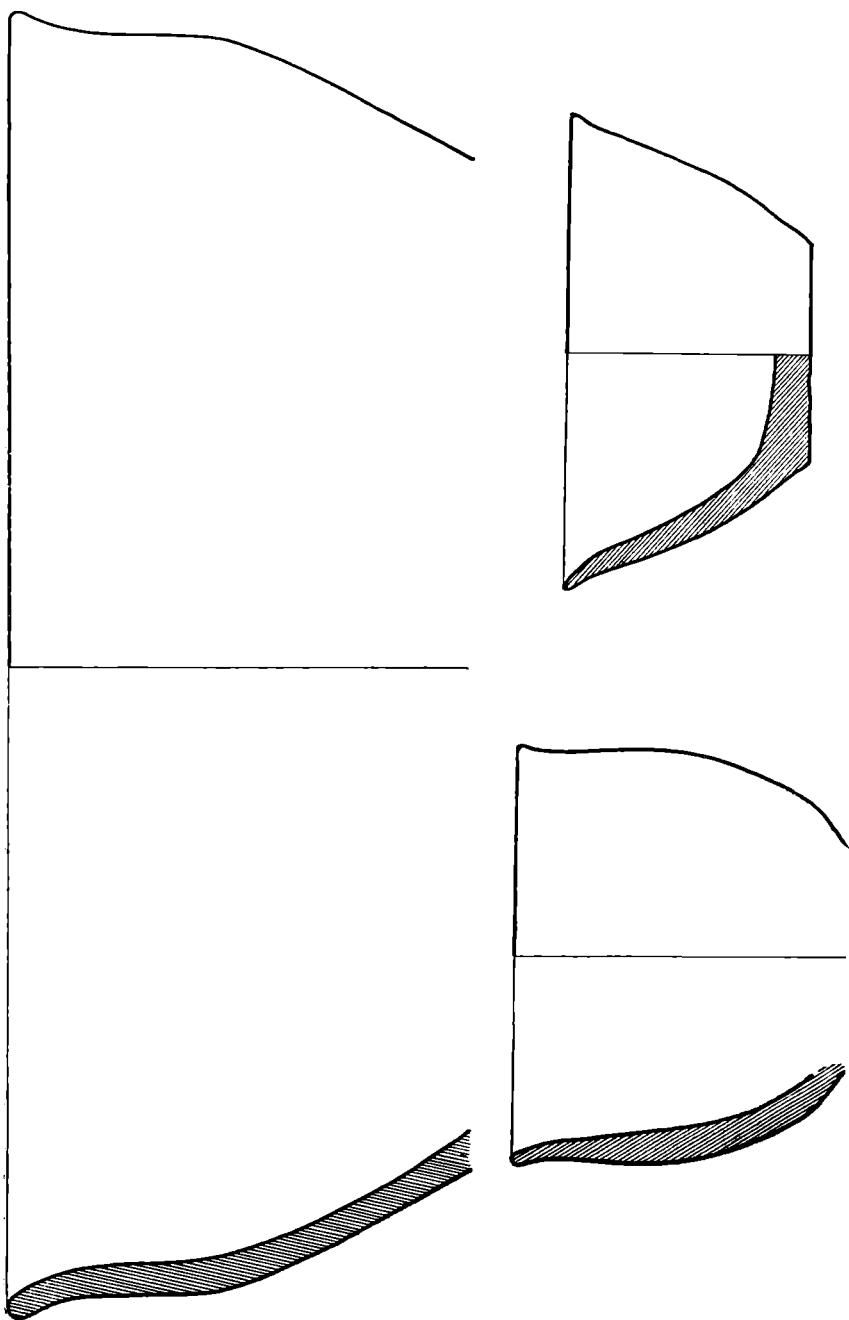
Aux environs de la commune Suplacu de Barcău, au lieu nommé „Lapiș“, à distance d'environ 350 m du habitat appartenant à la civilisation Criș-Starčevo on a découvert un nouvel habitat.

La céramique permet l'attribution de cet habitat à la civilisation Tiszapolgár. On a découvert aussi une habitation de surface, ayant une longueur de 3,80 m.

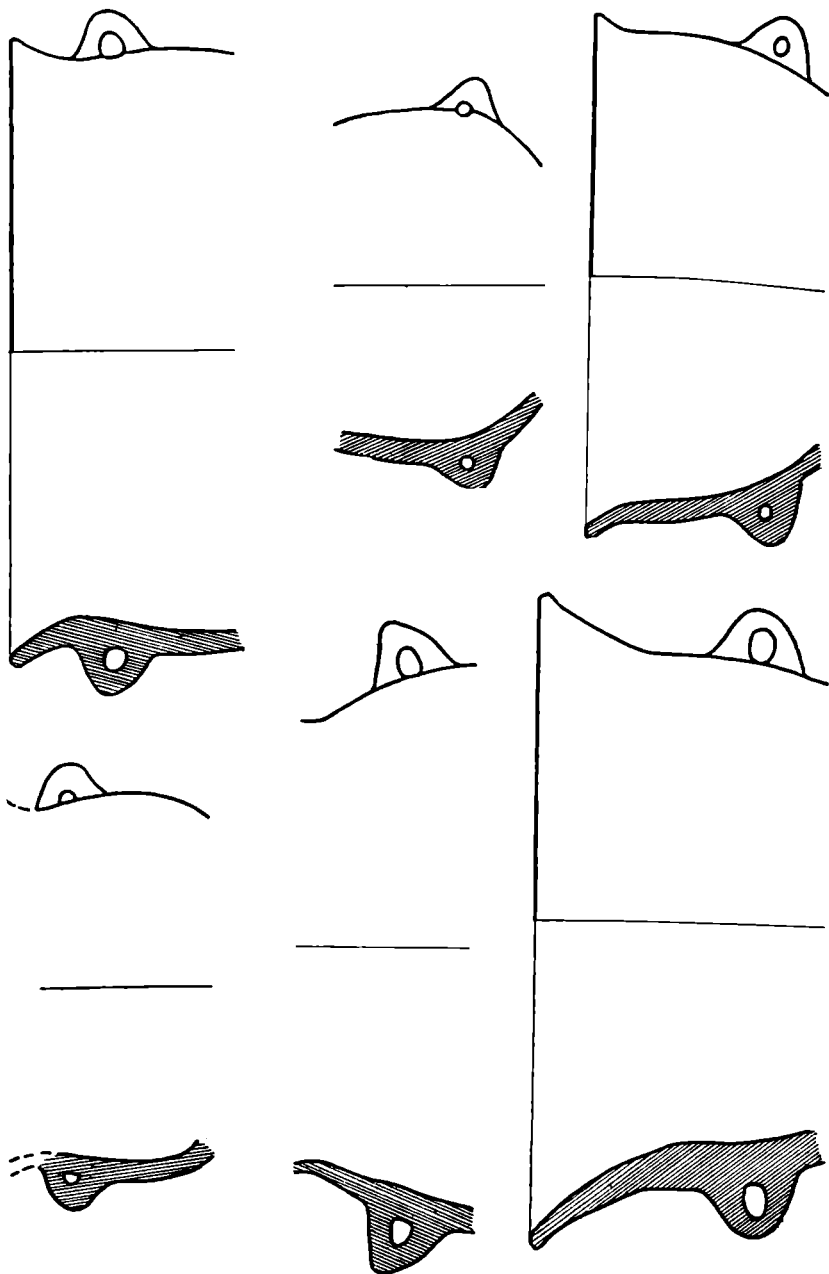
¹² Gh. Lazarovici, *Neoliticul Banatului*, Cluj, 1979, p. 170.

¹³ *Ibidem*, p. 170.

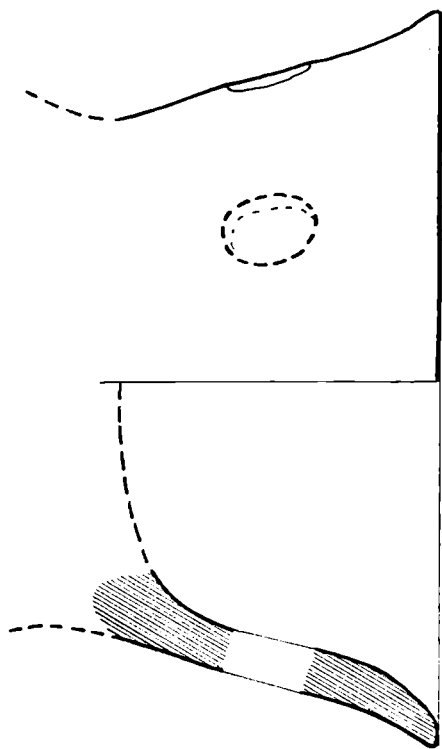
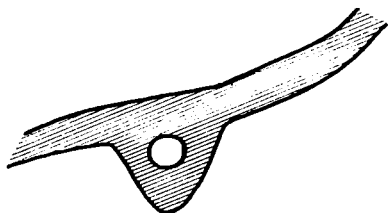
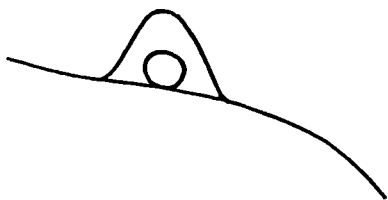
¹⁴ *Ibidem*, p. 171.

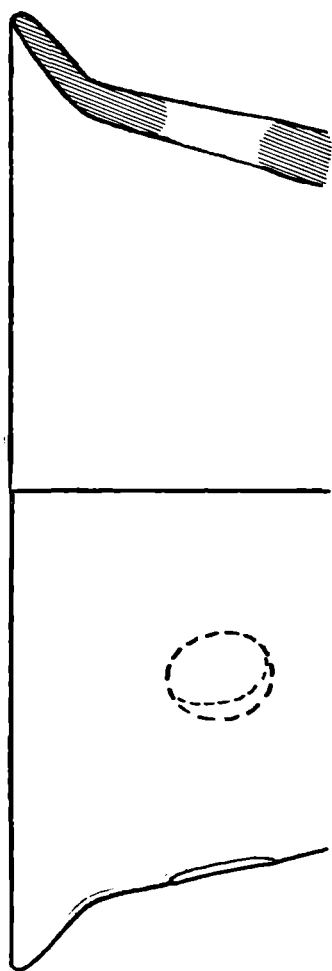
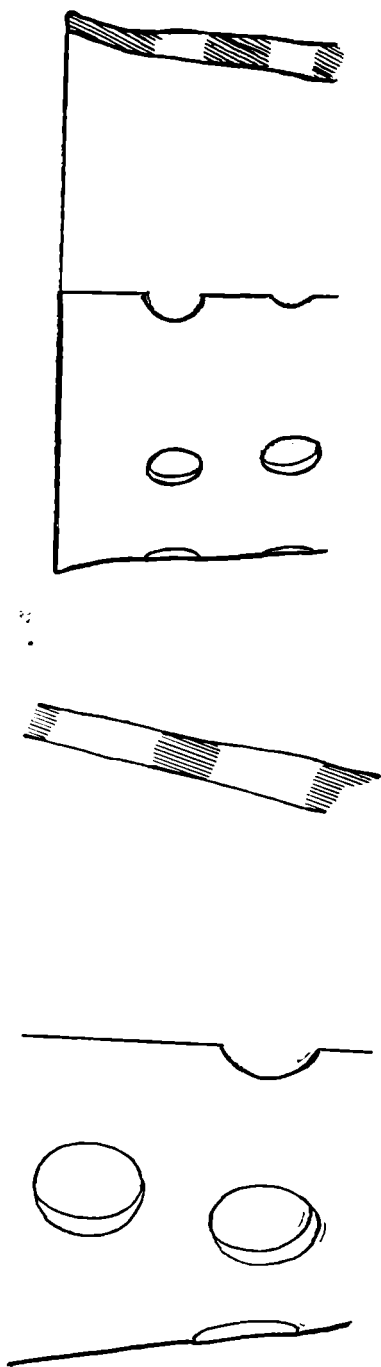
Planșa I.

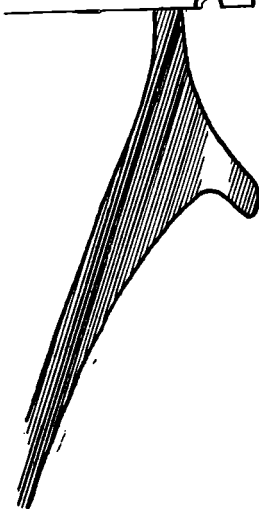
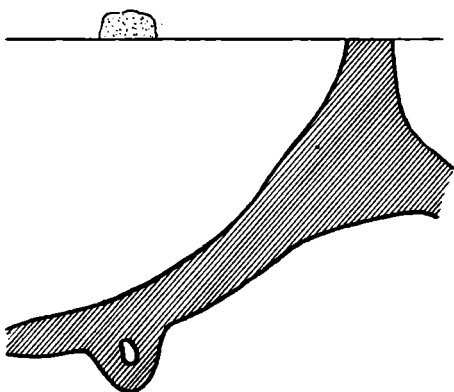
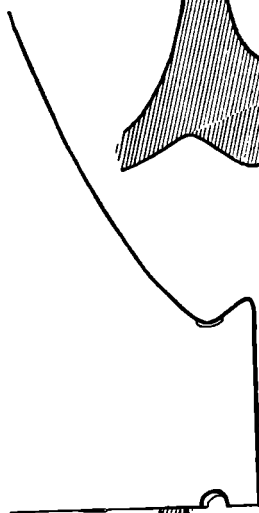
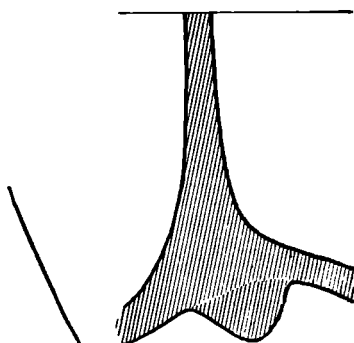
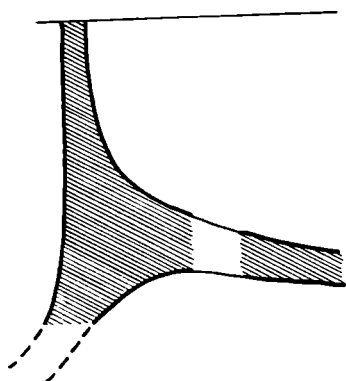
Planşa II.

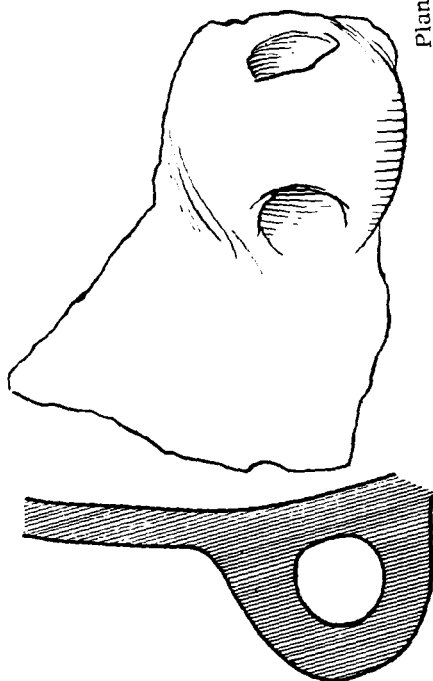
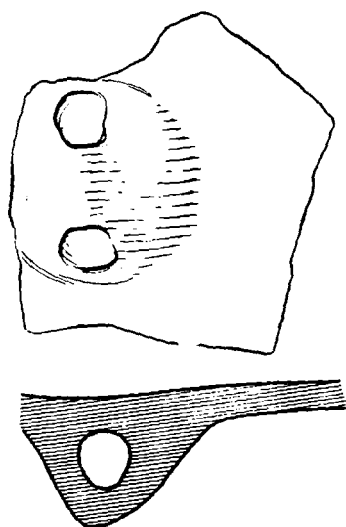
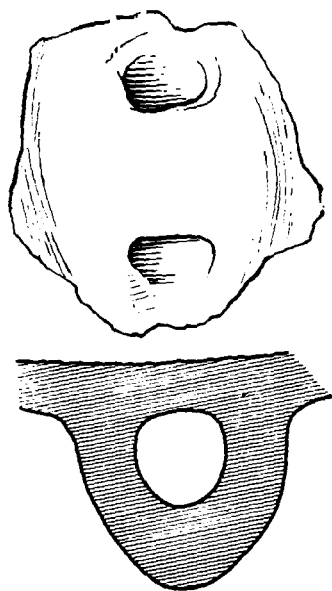
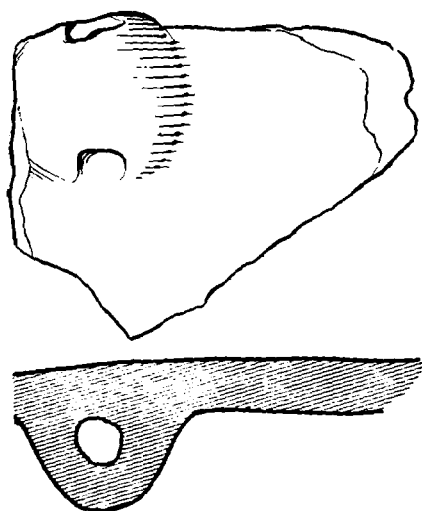
Planșa III.

Pl anşa IV.

Planşa V.

Planşa VI.